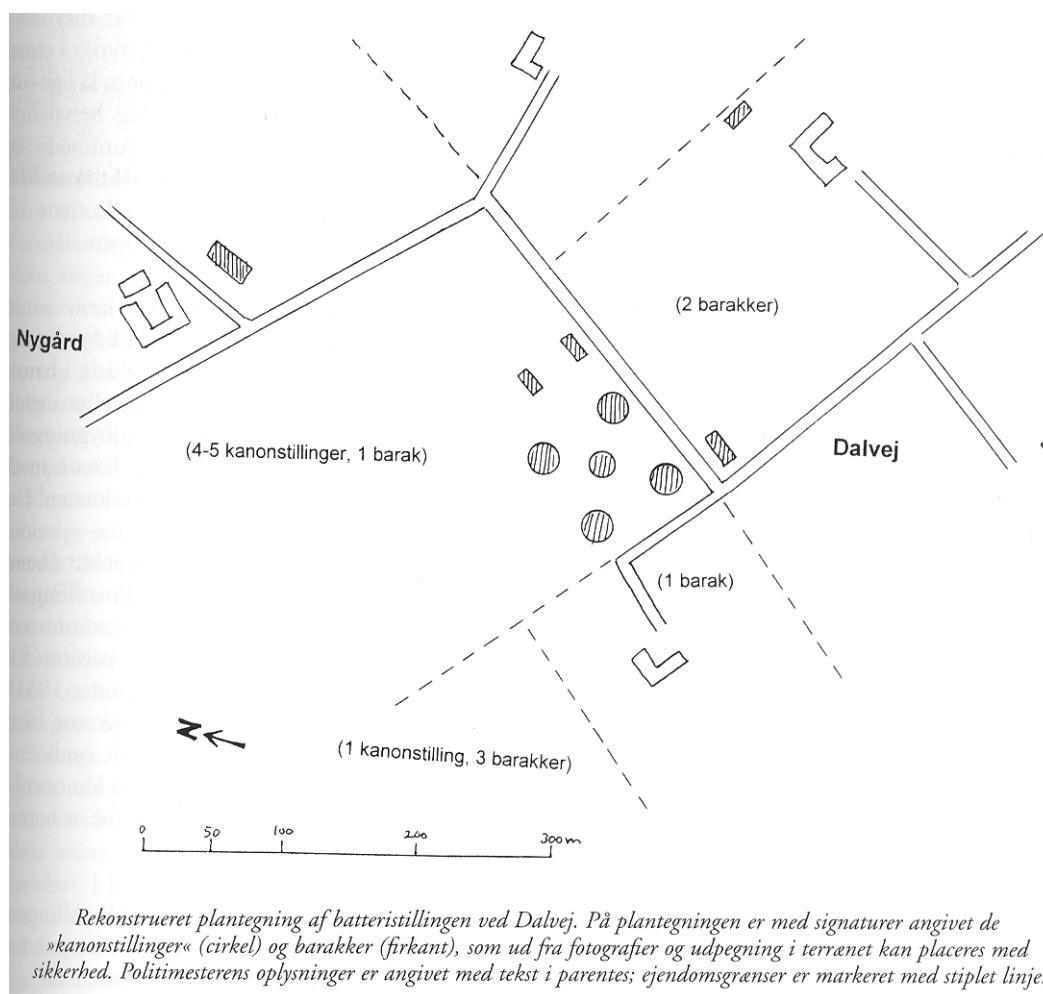

De tyske batterier ved Kobbør - II

Af Jens Andersen, 2100 København Ø.

Dette er en fortsættelse af den artikel om de tyske batterier ved Kobbør, som blev bragt i forrige udgave af Lokalhistorisk Årbog for Sydthy.

Det skal her handle om den batteristilling, som blev anlagt i området i efteråret 1940. Dette anlæg er lidt af et mysterium, da det tilsyneladende ikke er nævnt i tyske kilder og hurtigt atter blev nedlagt. De eneste samtidige kilder, jeg har fundet, er danske embedsmænds indberetninger i amtmandens arkiv samt kontraktforslag fra de berørte gårdejere med den tyske værnemagt. Embedsmændenes indberetninger om tyske aktiviteter har desuden fundet vej til den militære efterretningstjenestes arkiv. De øvrige konkrete oplysninger om det første anlæg stammer fra to fotografier og samtaler med lokale beboere.

Ud fra disse sparsomme kilder er det vanskeligt at bestemme både anlæggets præcise

formål og årsagen til dets nedlæggelse. En stor del af argumentationen må derfor bygge på slutninger af generel karakter.

Stillingen ved Dalvej anlægges

Ved midten af september 1940 begyndte den tyske værnemagt et byggeri på markerne i området omkring Dalvej, ca. 900-1500 m sydøst for Kobbørgård (se kort i Årbog 1997 41/fig. 1,II). Arbejdet synes at være sat i gang uden, at landmændene på forhånd var blevet kontaktet, endstige havde givet deres tilladelse.

Politimesteren for Hassing-Refs herreder kunne 24. september oplyse, at der i de sidste dage var ført en del materialer til stedet, og at der på hotellet i Vestervig var indkvarteret 14-15 danske tømrere, som skulle udføre arbejdet. Så vidt han var orienteret, drejede det sig om bygning af en baraklejr med tre barakker.

Senere, den 2. december 1940, indberettede

Batteristillingens centrale del med kanonstillingerne vest for Dalvej, set mod nordøst. På billedet ses de to nordlige kanonstillinger og den sandsynlige ildledelsestilling midt i anlægget. (Foto: Harald M. Kristensen).

politimesteren, at der var opført 5-6 kanonstillinger og ca. 7 barakker i området samt på hvilke gårdejerens jord, det var sket. Anlægget var da formodentlig færdigt.

Stillingens udformning

Der findes ingen opmålinger af batteristilling ved Dalvej. Ud fra ejendomsoplysningerne i politimesterens sidste indberetning og beskrivelse fra lokale beboere og to fotografier er det imidlertid muligt at beskrive anlæggets udseende og udformning ret nøje.

Den centrale del af anlægget var kanonstillingerne. At dømme ud fra fotografierne var de fire af kanonstillingerne placeret i et kvadrat med en anslået indbyrdes afstand af ca. 40 m. Midt i kvadratet fandtes endnu en kanonstilling, som dog tilsyneladende var lidt mindre end de øvrige. Kanonstillingerne var anlagt på jordoverfladen og havde en ydre diameter på 10 m. Kanonstillingen var indvendigt opbygget af træ og omgivet af en jordvold. I jordvoldene var indbygget ammunitionsrum af træ, som var isoleret mod fugt med tagpap. I stillingernes sider var to indkørsler anbragt overfor hinanden; dermed kunne kanonerne køres direkte på plads i stillingen af lastvogne og være klare til kamp i løbet af kort tid.

Ved hver af kanonstillingerne var der tilsyneladende en lille træbarak, som at dømme ud fra fotografierne havde et grundmål på ca. 4 x 7 m. Barakkerne var af træ med fladt, skrånende tag beklædt med tagpap, dog var skorstenene af mursten. Omkring foden af de små barakker var

der op til vindueshøjde anbragt ca. ½ m brede sandkasser, som skulle beskytte barakkerne mod eksplosioner i nærheden. Som det fremgår af plantegningen var de små barakker ved kanonstillingerne ikke medregnet i politimesterens opgørelse over byggeriet.

De øvrige barakker i anlægget var tilsyneladende noget større, men svarede i øvrigt i store træk til de små. En enkelt barak, som lå lige øst for Nygård, ud til vejen, var dog betydeligt større end de øvrige. Da den rummede et opholdsrum og et stort køkken med komfur, må det antages, at bygningen skulle tjene til kostforplejning for batteribesætningen.

Batteristillingen sløjfes igen

Selvom batteristillingen blev bygget færdig og var klar til indflytning, kom den aldrig i brug; der kom aldrig tyske soldater, og heller ingen kanoner. For at forhindre skader på bygningerne gik en dansk arbejdsmand og fyrede med tørvebriketter i barakkernes kakkellovne hele vinteren igennem.

Tyskernes prioriteringer i området var åbenbart ændret, for barakkerne og kanonstillingerne blev snart fjernet igen. Allerede i sommeren eller efteråret 1941 (i erstatningspapirer fra 1945 angives tidspunktet til september 1941) blev hele anlægget sløjfet. Træbarakkerne blev afmonteret af håndværkere, mens de omboende bønder kunne få materialerne fra kanonstillingerne og barakkernes skorstenene for at hente dem.

Dermed var alle fysiske spor af stillingen snart slettet. På luftfotografier fra sommeren

Fig. 3: Batteristillingens centrale del med kanonstillingerne vest for Dalvej, set mod østsydøst. I baggrunden ses Oleshøje. På billedet ses den sydøstlige af kanonstillingerne. Kasserne i forgrunden skulle antageligt indbygges i kanonstillingerne. (Foto: Harald M. Kristensen).

1945 er der således ikke det fjerneste at se.

Hvem skulle bruge stillingen?

Det er temmelig vanskeligt at opklare, hvad formålet med stillingen egentlig var. For vi ved ikke engang med sikkerhed, hvilket af de tre tyske værn den tilhørte. En del kan man dog slutte sig til ud fra selve stillingens form og placering. For det første kan det ud fra kanonstillingernes størrelse og form fastslås, at de var beregnet til regulære kanoner - vel med en kaliber på mellem 7,5 og 10,5 cm.

Den omstændighed, at der var tale om feltmæssige stillinger uden brug af beton tyder på, at det ikke var den tyske flåde, der stod bag byggeriet. Dens kanoner krævede nemlig stort set altid fastspænding til et betonunderlag. Desuden er den tyske flådes arkiver bevaret i så vidt omfang, at man kunne forvente at se anlægget omtalt, hvis det havde tilhørt flåden.

Tilbage står så hæren eller flyvevåbnet. Her synes selve stillingens form at pege på flyvevåbnet, idet dette typisk opstillede kanonerne i dets svære luftværnsbatterier (7,5-10,5 cm) i kvadrat. I hærens feltbatterier opstilledes kanonerne derimod sædvanligvis mere eller mindre på linje. Politimesterens angivelse af, at der lå en "kanonstilling" på en mark lidt sydvest for selve batteriet peger også i denne retning, idet flyvevåbnets svære luftværnsbatterier havde to

kommandostillinger, hvoraf den ene lå midt mellem kanonerne og den anden lå et par hundrede meter derfra.

Kanonstillingernes udformning stemmer desuden godt overens med typetegningerne for det tyske flyvevåbens svære luftværnsbatterier.

Vi kan altså med rimelig sandsynlighed fastslå, at batteristillingen må have tilhørt det tyske flyvevåben. Det er imidlertid lidt vanskeligere at forstå, hvilken opgave batteriet skulle opfylde. Batteristillingen lå nemlig ca. 7 km øst for Thyborøn, hvilket er for fjernt til, at batteriet effektivt kunne beskytte havnen mod angreb fra luften. De svære luftværnsbatterier havde nemlig en maksimal rækkevidde på omkring 10 km, og skulle helst stå tæt på det objekt, de skulle beskytte. Dermed fik de nemlig længst muligt tid til at beskyde de angribende fly, inden de nåede frem og kunne kaste deres bomber.

Søflyveplads ved Krig Vig?

Det kunne derfor se ud til, at batteriet generelt skulle beskytte Krik Vig. Redaktør Clemmen Brunsgård giver muligvis en forklaring på, at dette skulle være nødvendigt, idet han i sin "krigsdagbog" den 9. juli 1940 oplyser, at "Bugten ved Helligsø" vrirlede med tyske flyvemaskiner. Selvom der ikke er andre oplysninger, der støtter antagelsen, er det fristende at antage, at det tyske flyvevåben havde

planer om at anvende Krik Vig som en søflyveplads, som kunne fungere som en satellitplads for de kraftigere udbyggede søflyvepladser ved Thisted og Ålborg. De meget sparsomt bevarede arkivalier fra det tyske flyvevåben omtaler ikke de omfattende anlægsarbejder i forbindelse med nybygning og udvidelse af flyvepladser i Jylland i sommeren og efteråret 1940, så ved hjælp af disse kan hypotesen hverken af- eller bekræftes.

Hypotesen om tyske planer om at anvende Krik Vig som søflyveplads giver også en mulig forklaring på, hvorfor batteristillingen atter blev sløjft i sommeren/efteråret 1941. I forbindelse med angrebet på Sovjetunionen blev der nemlig brug for at overføre søfly til opgaver i Østersøen. Derfor blev der kun en enkelt eskadrille (ca. 10 maskiner) tilbage i Nordjylland til at foretage rekognosceringsflyvninger over Nordsøen og Skagerrak. Denne eskadrille var stationeret på søflyvepladsen ved Ålborg; pladsen ved Thisted stod tom. Dermed var behovet for en ekstra søflyveplads ved Krik Vig næppe særligt påtrængende længere, og man kunne derfor også sløjfe den batteristilling, som skulle beskytte pladsen mod luftangreb.

Der kan dog være mindst endnu en forklaring på planerne om at opstille et tungt luftværnsbatteri ved Kobberø. Den bygger på, at de allierede bombefly i begyndelsen af krigen havde meget primitive navigationsmidler, hvilket især om natten gjorde det vanskeligt for dem at finde frem til deres mål. For engelske fly, som skulle bombe flyvepladserne ved Ålborg, var det derfor en stor hjælp at kunne følge Limfjorden på vejen frem til målet. Derfor kunne der for tyskerne være en god grund til at opstille luftværnsbatterier, som kunne genere eller hindre

flyene i deres indflyvning. Der var således i flere omgange opstillet tunge luftværnsbatterier på Harboøre Tange - tilsyneladende med dette formål.

Hvilken af de to forklaringer, der har mest på sig, må indtil videre stå hen i det uvisse.

Litteratur

Brunsgaard, Clemmen: Krigsdagbog. Thisted 1995.

Die Flakstellungen. Red. Kurt Grasser. Nürnberg, u.år.

Kristensen, H.S., C. Kofoed & E Weber: Vestallierede luftangreb i Danmark under 2. Verdenskrig bd. 1. Århus 1988.

Laursen, Gudrun: Glimt fra Helligsø-Gettrup i årene 1940-45 og fra Helligsølejren. Sydthy Årbog 1995.

Thisted Amts Avis, 1.6.1945.

Utrykte kilder

Kommando Flughafenbereich 1/XI, Band D zum KTB: 1940-42. Rigsarkivet,

Håndskriftssamlingen, pk. 47 læg. 563.

Register over skrivelser og rapporter 1940, pk. LXXXI.

Rigsarkivet. Generalkommandoens efterretningstjeneste, ”Stockholmsarkivet”.

Thisted Amts arkiv 1940-1945, B.2-6409:

Diverse. Landsarkivet for Nørrejylland, Viborg.

Thisted amts arkiv 1940-1945, B.2-6419:

Markskader - 11. Helligsø-Gettrup. Landsarkivet for Nørrejylland, Viborg.

Interviews

Krista Fomsgaard, 30.07.1997.

Harald Mølgaard Kristensen, 28. og 30.07.1997

Anders Nørregaard, 20.07.1998.

Kilde: Sydthy Årbog 1998, side 57-60.